

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu

GODINA 63

BROJ 1

JANUAR/FEBRUAR 2015.

REČ PREDSEDNICE HOJ **MIRI DERMAN**

Drage prijateljice i prijatelji,

U svoje ime i ime članova Glavnog odbora - Vaada, želim vam srećan praznik Pesah, da ga provedete sa svojim najdražima u ljubavi i u zadovoljstvu.

Hag sameah i kašer.

Neosetno je prošlo pola godine do kada je počeo da radi novi Vaad. Uzeli smo na sebe mnoge zadatke. Zamolila sam ovaj put od svakog člana Vaada da napiše par reči o svojoj aktivnosti da biste Vi saznali šta se radi u Hitahdutu i da biste bili upoznati sa volonterskim delatnostima. Takođe sam zamolila tri nova člana Vaada, Joela Fisera, Davida Gomboša i Aleksa Ekstaina, da napišu o sebi par reči, da biste ih upoznali i saznali više o kvalitetnim ljudima koji su se

pridružili Vaadu Hitahduta. Ja sam lično veoma srećna izborom, radom i saradnjom sa njima i drugim članovima Vaada.

Počeli smo da organizujemo obeležavanje 80 godina postojanja Hitahduta. Proslava će se održati za Hanuku 2015. u Narodnom domu u mošavu Kidron (detalji će stići pred proslavu). Nastavljamo da dobijamo uzbudljiv materijal, dokumentaciju, slike sa događaja, proslava i susreta koje je organizovao Hitahdut tokom ovih godina. Nastavite da nam šaljete relevantne materijale, poželjno scanirane, na adresu hitahdut@gmail.com

Nastavljamo da se srećemo, idemo na izlete po zemlji, obilazimo muzeje. Od početka godine organizovali smo sledeće aktivnosti:

- predavanje Boaza Givona "Suština demokratije"
- za vreme Hanuke obilazak kibuca Hanita Eilon Lohamei getaot
- poseta muzeju "Josef Bau" u Tel Avivu
- poseta muzeju "Beit Ha Ir" i "Beit Ruven" u ulici Bialik u Tel Avivu
- memorial u Jad Vašemu za Jevreje Makedonije

Planiramo dalje:

- poseta galerijama u Ein Hodu i medju njima i naše članice Dine Merhav
 - Skup u spomen Jevreja Jugoslavije kod spomenika u šumi Šores u 16h 16.04.2015
 - Poseta izložbi fotografija "Fotografija i starost". - 26.04.15 - Givat Brener
- Preživeli Holokausta izlažu fotografije koje se odnose na hrabrost starenja, Holokaust, ljubav i suštinu ljudskog života . Medju izlagačima fotografima ima i bivših Jugoslavena.

Dana 07.06.15 održaće se u Karmielu u gradskoj biblioteci "Jugoslavensko veče". Organizacija muzike- sviranje i pevanje Julio Presburger

Podsećamo Vas sve da uđete u atar Hitahduta u Facebook. Objavljujemo članke, zabavne priče, obaveštenja o izletima Hitahduta i slično. Na primer: poslednja obaveštenja; detalji u vezi granta za izgubljeno detinjstvo za decu koja su preživela Holokaust, obaveštenja za nove olime koja se dobijaju do Saveta udruženja olima itd.

Adresa je HITAHDUT OLEI (eX) JUGOSLAVIJA

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 63
Broj 1 – januar/februar 2015.
Broj strana: 36

HOJ POB 57106
6157002 Tel Aviv
adresa kancelarije:
Tel Aviv, ul Hamisgar br 55
drugi sprat
Telefoni: 0503 556 841
0503 556 842
E-mail: hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA
Glavni urednik Milan Fogel
e-mail:
milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Moše BenŠahar
bensha1@gmail.com

Članovi redakcije: Avraham Atijas,
Miriam Aviezer, Ivica Čerešnješ i
Dušan Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

Više nisam siguran kada kažete da ste zadovoljni Mostom. Možda nam se javljate i hvalite samo reda radi? Istina je da se mi trudimo, ali kao urednik, moram reći da saradnja nije obostrana. Uspeli smo da imamo stalne saradnike, ali to nije dovoljno. Baš vi se oglašujete o pozive na saradnju. Možda, ipak, ima nešto što biste želeli da podelite sa čitaocima Mosta, neka vest, neko sećanje iz dalje ili bliže prošlosti.

Neko mi je rekao da mu je nezgodno da piše, jer je prilično zaboravio jezik iz bivše Jugoslavije. Nemojte to da vas brine, sve će biti napisano onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne fotografije, za vas će uvek biti prostora u Mostu!

Urednik

PLANIRANE AKTIVNOSTI HOJ

- Udruženje useljenika iz Jugoslavije u Izraelu je osnovano 1935. godine.

Nameravamo da događaj obeležimo svečanim skupom koji će se održati u decembru 2015. Počeli smo da se pripremamo i treba nam vaša pomoć.

Molimo sve one koji imaju zanimljive video filmove ili slike se skupova i drugih događaja koji su organizovani preko Hitahduta, naročito iz prvih godina da ih scaniraju i pošalju na mail adresu Hitahduta sa označenjem mesta i datuma kada su napravljeni.

E mail adresa Hitahduta je : Hitahdut@gmail.com

Slike i filmovi su nam potrebni što pre!

Unapred hvala na saradnji.

- Obilazak **Arhiva Eventov** u Jerusalimu 4. maja u 11 časova, čekaju nas naši zaposleni u Arhivu. Susret u Centralnom Arhivu za istoriju jevrejskog naroda, Hebrejski Univerzitet u Jerusalimu, Kampus Givat Ram, Kikar Haitek 3/4. Autobus 68, poslednja stanica.

- Dana 07.juna 2015 održaće se u Karmielu u gradskoj biblioteci **"Jugoslovensko veče"**. Organizacija muzičkog programa - sviranje i pevanje - Julio Presburger

- Obilazak **Bible Lands Museum Jerusalem**, Shmuel Stephan Weiz Street 21, Jerusalem, 22. juna 2015, izložba „Pored reka Vavilona“

Sećajmo se i NE ZABORAVIMO!

Sadašnji Vaad je preuzeo na sebe obavezu da održi vezu sa jugoslovenskim članovima i njihovim potomcima koji žive u Izraelu. Taj teški zadatak je preuzeo član Vaada Aleks Ekstain.

Aleks se do danas povezao sa više od 400 porodica, čuo jedinstvene priče i interesantne podatke.

Želimo da budemo u stalnoj vezi sa jugoslovenskim članovima. Zbog toga nam je potrebna pomoć, dobrovoljci koji ce biti spremni da budu u telefonskoj vezi sa našim članovima. Detalje o volontiranju možete dobiti na telefon : 0503556842 - Miri

Nastavljamo sa pripremanjem za dokumentarni film "Holokaust Jevreja Jugoslavije" koji će opisati Holokaust na teritoriji cele bivše Jugoslavije uključujući učešće Jevreja u borbi partizana Jugoslavije. Prvi deo filma je snimljen u Makedoniji, Bosni, Srbiji: Beograd, Novi Sad i u logoru Djakovo u Hrvatskoj.

U maju 2015. treba da nastavimo sa snimanjem u Hrvatskoj, Sloveniji, Kosovu i o učešću u partizanima.

Naši članovi Mirjam Aviezer i Moshe Ben Šahar su naporno radili da se ostvari ovaj projekt i sakupili donacije u tom cilju. Ove godine se ostvarenju projekta pridružio i član Vaada Joel Fišer.

Na internetu održavamo atar

<http://hitahdut.com/indexhe.php>. I na Facebook-u se može pisati i slati obaveštenja, mišljenja, slike.. Preporučujemo da

posetite naš atar - u njemu objavljujemo obaveštenja o aktivnostima, dokumente koji mogu biti zanimljivi za deo članova....

Odgovorani za aktiviranje i internetsko povezivanje sa Vama je član Vaad David Gomboš.

Možete naći našu grupu na Facebook-u preko **HITAHDUT OLEI (X) JUGOSLAVIJA**

Novi olimi mogu da se jave Lili Papo sa pitanjima i problemima na telefon : 050 3556841

Pozivamo vas da budete u vezi sa nama po svim pitanjima, temama i idejama.

Emilija se rodila 10. februara ove godine. Zdrava beba, žensko dete, rođena je sa 4, 030 kg! Srećnim roditeljima Jumi (Gal) i Tal Ben-Šahar, babi i dedi, Ilani i Mikiju, čestitamo, a Emiliji želimo srećno detinjstvo, zadovoljstva i radosti u životu.

DONACIJE

- 100 Eura za Most, Lili i Đorđe Alpar, Frankfurt
- 250 šekela za HOJ, Oded i Izi Kabiljo, Haifa
- 5.000 dolara za film o Holokaustu, Uzi i Ivo Jelinek
- 40 dolara za HOJ, Jelena Salom
- 220 šekela za HOJ, Ilana Štajn, Jerusalim

JOM HAŠOA

Pozivamo Vas na ceremoniju Dan sećanja na Holokaust i heroizam.

Komemorativna svečanost biće održana 16. aprila 2015. u 16,00 časova u Šorešu, pored šume zasađene u pomen stradalim Jevrejima bivše Jugoslavije u blizini Jerusalima.

Očekuje se da će pomenu prisustvovati predstavnici diplomatskog kora država bivše Jugoslavije, Ministarstva inostranih poslova Izraela i predstavnici Centra organizacija preživelih Holokausta u Izraelu.

Komemoracija će biti održana pod nazivom „Prijatelji iz malih zajednica pričaju“

Molimo vas obucite toplu odeću!

OBEZBEĐEN PREVOZ IZ:

HAIFA

- A. Ispred Gradske kuće u 12:30
- B. Autobuska stanica Egged Bat galim, pored Maksim restorana 12:40
- C. Hedera (raskrsnica Olga) u 13:40
- D. Natanija (stara policijska stanica) u 14:00
- E. Ra'anana Junction – Kfar Saba u 14:20
- I. Šoreš

TEL AVIV

- A. Savidor železnička stanica, Arlozoroff ulice, parkiranje egged u 14:20
- B. Holon - Mishan starački dom u 14:40
- C: Šoreš

JERUSALIM

- A. Rejčel Matriarch 11 (na autobuskoj stanici na ulici pored starog stadiona) 14:20
- B. Binjanei Hauma (kod autobuske stanice na izlazu iz grada) u 14:55
- C. Izlazak iz grada (u blizini benzinske pumpe Sonol) u 15:05
- D. Harel Interchange (izlaz autobuska stanica Mevaseret) u 15:20
- E. Šoreš

Za pokrivanje troškova će se naplatiti od putnika 30 šekela.

Molimo Vas da potvrdite Vaše učešće na telefone:

Lili 050-3556841

Miri 050-3556842

Ne garantujemo prevoz za one koji ne potvrde dolazak.

TRAŽI SE....

ROZENBERG N FRANJO iz Kraljeva ili njegovi potomci. Franjo se uselio u Izrael 1949. godine. Javiti na e mail: miroslav.g@savezscg.org.

INTERVJU

MIRI DERMAN

Razgovor vodila Miriam Aviezer

Pitanje: Mnogi članovi HOJ vezuju ime Miri Derman za interesantne izlete, zabave, veče Jugoslavije sa tradicionalnim jelima, pesmom i puno uživanja i posebno ličnom kontaktu, telefonom, sa pitanjem: „Kako si danas?“

Bilo nam je drago kada si izabrana za predsednika HOJ. Želeli bismo da te bolje upoznamo, ispričaj nam nešto o tvojim korenima.

Odgovor: Hvala na komplimentima! Na početku razgovora, pre nego odgovorim na pitanja, želim da se zahvalim svima koji su došli i glasali za mene, svima koji su me podržali i ohrabрили i posebno hvala na poverenju koje ste mi ukazali. Svakako osećam težinu preuzetih obaveza i potrudicu se da opravdam poverenje koje mi je ukazano. Moji koreni: Roditelji Vera i dr Andrija Štajn uselili su se u Izrael 1951. godine. Majka, je rođena u Novom Sadu. Njeno devojačko prezime je bilo Kelemen, a otac je rođen u Rumi. Ja sam rođena u Arecu, u Nahariji. U početku smo živeli u gradu Ako i kada sam imala 13 godina definitivno smo se preselili u Nahariju.

Od velike familije Šoa su preživeli samo moji roditelji i deda Bernard Baruh Štajn, koji je umro za moj drugi rođendan. Bili smo mala i složna porodica, nas četvoro, moji roditelji, ja i brat Ruven, koji se rodio kada sam ja imala dve i po godine. Ruven Štajn je danas profesor...

Iz detinjstva se sećam mnogih susreta sa prijateljima mojih roditelja iz Jugoslavije, koji su na neki način bili zamena za porodicu. Volela sam te susrete, volela sam da slušam priče koje su obično počinjale „Kod nas kod kuće...“, priče o drugom životu, sasvim drugačijem od našeg u Arecu. Volela sam da slušam i pričam na jugoslovenskom jeziku.

Po struci sam učiteljica, predavala sam u razredima Gimel do Vav. Moj muž, Amiram Derman bavio se urbanim i prostornim planiranjem. U velikoj meri je doprineo organizovanju i vođenju izleta za članove HOJ. Umro je pre tri godine.

Imamo sina Eliada, koji je oženjen Hilom.

Pitanje: Kada si se pridružila HOJ-u?

Odgovor: U sentimentalnim odnosima sa Jugoslovenima sačuvala sam kontakte sa mojom generacijom, a kada je stigla velika alija devedesetih upoznala sam se sa novim useljenicima koji su stigli iz Jugoslavije. Kako sam znala jezik zamoljena sam da pomognem u apsorpciji deci koja su stigla u vreme rata. Mi smo kao porodica otvorili vrata naše kuće za dva deteta. Jedno iz Sarajeva, a drugo iz Beograda. Inače, sa dečakom iz Beograda smo u stalnom kontaktu i ja sam za njega „njegova mama u Arecu.“

Pre desetak godina sam postala aktivista HOJ, kada me je Duško Mihalek zamolio da se pridružim Glavnom odboru. U početku sam bila odgovorna za nove useljenike, a uskoro sam postala predsednik Komisije za manifestacije i kulturu. To je proširilo krug poznanstava sa ljudima iz zajednice. Upoznala sam mnoge interesantne ljude, a pored toga sam obnovila odnose sa rodbinom i prijateljima iz prošlosti.

Oduvek sam bila ponosna što sam deo naše zajednice, ponosna što su moji roditelji poreklom iz Jugoslavije. To je topla zajednica koja zaslužuje da bude ponosna, zajednica, koja je puno doprinela državi u svim oblastima: medicini, naukama, inženjerstvu, planiranju, umetnosti, bezbednosti... Zajednica pristojnih i neagresivnih, skromnih ljudi.

Aktivnosti koje ja želim da vodim i proširim:

1. Da se poveća umešanost i odgovornost članova zajednice, da se stvori jaka zajednica koja se međusobno podržava, da nastavimo da budemo izvor ponosa, kao što je bilo nekad.

Planiram da podignem mrežu veza između članova. Tim putem ćemo moći da uspostavimo kontakt sa onima koji su u nevolji i kojima je potreban savet ili pomoć i da im pružimo pomoć koliko god možemo.

2. Da podignemo svest o aktivnosti naših članova u raznim oblastima: da posetimo umetnike i da se upoznamo sa načinom njihovog rada, da organizujemo predavanja naših članova, da pravimo izlete na kojima bi bili vodiči naši članovi.

3. Bila bih srećna da povećam broj članova iz druge i treće generacije. Svesna sam da nostalgija i znatiželja oko lične istorije dolaze u kasnijim godinama života. Udruženje postoji za sve koji traže „dom“.

U okviru udruženja mi ulažemo vreme i napore da bi svako ko to želi imao gde da se vrati. Zato vodimo arhivu u kojoj se čuvaju dokumenti, fotografije, knjige i ostale vrednosti, sve to za sledeće generacije. Ujedno nastavljamo i da

organizujemo susrete i aktivnosti koje su namenjene očuvanju i jačanju veza između članova.

Nadam se da će svi članovi sarađivati u tome.

PREDSTAVLJAMO **ČLANOVE GLAVNOG ODBORA –** **VAAD- I NJIHOVE AKTIVNOSTI**

MIRIAM AVIEZER

Umesto bogate biografije Miriam je ponudila da objavimo jednu od njenih aktivnosti kojima je više godina unazad najviše

okupirana.

Film o Holokaustu Jevreja Jugoslavije.

Mnogi članovi, piše Miriam, obratili su nam se razočarani što je još jedan Dan Holokausta prošao, a na televiziji nije bilo reči o Holokaustu Jevreja Jugoslavije. To je osnažilo ideju da se učini napor i snimi film o Holokaustu i herojstvu u Jugoslaviji. To je priča koja još nije završena i napisaću samo o nekoliko glavnih faza u pripremi projekta:

1. 2009. napisala sam nacrt skripta i naglasila glavne događaje u svim delovima tadašnje Jugoslavije.

2. Poslala sam ga na pregled nekolicini istraživača i istoričara (prof. Ristović, prof. Ivan Godstajn, Raul Tajtelbaum, dr Maja Rajner i drugi. Oni su dodali nekoliko ideja i odobrili.

3. Obratili smo se nekim ljudima čiju smo saradnju želeli: Judit Venkler (dodala ideje za skript), Leon Grin (filmski snimatelj, povezao nas je sa izvorima dokumentacije u Jugoslaviji) Ilan Eldad (filmski radnik, dodao ideje) Naomi Niv je dodala vizuelni materijal koji se nalazi u Jad Vašemu.

4. Moše Ben Šahar je potražio finansijsku pomoć od nekoliko organizacija. Samo je CLAIMS pozitivno odgovorio.

5. Obratili smo se Jad Vašemu sa molbom da nam predlože reditelja i producenta. Izabrali smo Nicu Gonen, koja je sa Efraimom Zurofom radila nekoliko filmova u Jugoslaviji i Mađarskoj.

6. U međuvremenu sam tražila preživjele koji bi mogli sa ekipom da putuju na lokacije u bivšoj Jugoslaviji. Sedela sam mnogo puta sa Nicom planirajući putovanje u najmanji detalj.

7. Nica je izabrala svoju ekipu. U septembru 2014 ekipa je krenula na put sa minimalnim budžetom. Neki od preživelih su pristali da sami finansiraju svoje troškove (Izi Kabiljo, Rut Perl, Marta Flato). Josef Žamboki je za sve platio hotel u Beogradu... Do sada je snimljen tek deo: u Makedoniji, Bosni, Novom Sadu, Beogradu i logoru Djakovo.

Plan je da se u maju krene na još jedan nastavak snimanja. Nastavljamo sa apelima za dobijanje donacija za realizaciju filma. Svaki prilog će biti primljen sa zahvalnošću!!!

DAVID GOMBOŠ

Ko Sam ja?

Drugu godinu sam član Vaada – Glavnog odbora Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu i obavljam zadatke održavanja i objavljivanja sadržaja interneta : web site, Facebook i e-mail Hitahduta. Obavljam i druge

zadatke koje mi zadaje predsednica Hitahduta.

Rođen sam u Novom Sadu 1954. godine. Roditelji su radili na radiu. Došli smo u Izrael 1958. godine u Jerusalim. Sada živim u Mevaseret Zionu. Oženjen sam, otac troje dece i mladi deda dvoje unuka.

Po struci sam inženjer elektronike. Radim u "Kol Israel" Kao predstavnik radio difuzije u tehničkim komisijama Instituta za Standarde, odgovoran sam za bezbednost do nejonizujućeg zračenja. Vojsku Sam odslužio u jedinici za Komunikacije. Nastavnik Sam za decu sa specijalnim potrebama, a sa 30 godina iskustva i član sam Udruženja predavača.

Do 2006. sam registrovan Kao pomagač u sudu za pitanja elektronike I obrazovanja.

Nakon što su mi roditelji umrli potražio sam korene I preostale članove porodice. Uz put sam se sreo sa članovima Hitahduta, i sa stavom "ako mogu nešto da pomognem.." uključio sam se, i tako nastavljam već 6 godina.

JOEL FIŠER

Došao sam u Izrael sa roditeljima brodom "Radnik" u junu 1949. kada sam imao 12 godina. Sestra koja je od mene starija sedam godina, došla je pre nas brodom "Kefalos". Posle

prihvatnog centra u Saarei Alia prešli smo u susedni centar. Dve porodice u jednom šatoru. Posle nekoliko meseci prešli smo u Jerusalem gde je već živeo prilično veliki broj porodica iz Jugoslavije. Živeo sam u ulici Mamila 18 u iznajmljenom stanu. Delili smo stan sa još jednom porodicom iz Zagreba. Kuća je bila na granici. Legionari preko Jafo Gate su pucali skoro svakodnevno dok nije izgrađen betonski zid, koji je sprečio pucanje na ulicu. Završio sam srednju školu 1955. i bio sam regrutovan. Nakon što su studije na Tehnionu, u toku rezerve, prekinute zbog priprema za rat 1956, prijavio sam se na kurs za pilote. Završio sam kurs 1958. i služio sam kao aktivni i rezervni pilot 25 godina.

Nakon završetka vojne službe studirao sam na Hebrejskom Univerzitetu u Jerusalemu geologiju i hemiju. Diplomirao sam 1963. i magistrirao 1967.

Bavio sam se traženjem nafte u zemlji i svetu 45 godina. Radio sam na Sinaju, u Gani, Obali Slonovače, Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi, Grčkoj, severnom moru, Sibiru, Kubi. Bio sam direktor Nacionalne naftne kompanije, predsedavajući direktorijuma Lapidot i Nafta. Takođe sam bio zamenik - Vice president - američke kompanije za traženje nafte, gasa i geotermička istraživanja. Dvanaest godina pre penzionisanja sam osnovao - izveo na berzu - i vodio kompaniju Abgac, za istraživanje gasa u dolini Hula. Bio sam 8 godina dobrovoljac u policiji u Centru 100 i poslednjih 20 godina sam aktivan u pokretu Rotari.

U braku sam 51 godinu sa Esti, koju sam upoznao na univerzitetu, imamo troje dece i četvoro unuka. Živim u Holonu već 50 godina u istoj kući.

JOSEF ŽAMBOKI

Stalna adresa:
Ha'ari str. 39/6,
42526 Natanija,
Izrael, telefon 0 9
8658380 fax 09
8658381 mobilni
0505 355 684
Ing Josef Žamboki,
rođen je 22.
februara 1932.
godine u
Beogradu.

Potiče iz porodice Judića i BenAvrama, koja je do Drugog svetskog rata živela na Dorćolu u Jevrejskoj ulici broj 13. U Holokaustu je stradala cela njegova porodica, spaseni su Josef i njegova sestra Rosa, koja takođe živi u Izraelu. Pal Žamboki je Josefa i Rosu spasao od odvođenja u logor na Starom sajmištu i smestio ih kod svoje familije, gde su dočekali kraj rata. Posle rata Josef je u znak zahvalnosti prema Palu Žambokiju prihvatio prezime svoga spasioca.

Josef Žamboki je 1966. godine završio studije za industrijski dizajn, finalni smer drvne industrije na Šumarskom fakultetu u Zagrebu.

Godine 1969. primljen je za člana međunarodnog udruženja dizajnera ICSID – International Council of Societies of Industrial Design. Iste godine, na sajmu u Teheranu sreo se sa prijateljima iz Izraela. Kada ih je posetio u Izraelu, odlučio je da se preseli u Izrael.

U Izraelu je sklopio poznanstva sa mnogim visokim državicima, što mu je pomoglo kada se devedesetih godina raspala Jugoslavija da nastavi aktivnu saradnju sa preduzećima u Srbiji i Jugoslaviji. Žamboki se u najtežim vremenima prihvatio zadatka da odnese u Srbiju 4 medalje Pravednika, koje dodeljuje Yad Vashem iz Jerusalima, nejevrejima koji su spasavali Jevreje za vreme Drugog svetskog rata. Medalje su uručene na svečanosti kojoj je prisustvovao i Patrijarh Pavle. To je bilo prvi put u XX veku da je Patrijarh SPC prekoračio prag jevrejske zajednice u Srbiji.

Josef Žamboki je bio u jednom mandatu predsednik Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu.

Više od dvadeset godina Josef Žamboki je bio donator značajnih manifestacija u Izraelu i Srbiji. Dugačak je spisak njegovih angažovanja na afirmaciji HOJ. Ali, pre svega, angažovao se na očuvanju uspomene na stradale Jevreje u

Holokaustu. Da spomenemo samo spomenik jevrejskim žrtvama na Dorćolu, rad akademskog vajara Nandora Glida. Bio je donator više izložbi od kojih je kruna Žambokijevih zalaganja Izložba o Pravednicima bivše Jugoslavije, koja je prošle godine otvorena u Knesetu.

Na umetničkom planu, takođe je značajan doprinos Josefa Žambokija. Pomagao je i organizovao koncerte eminentnih umetnika iz Izraela i Srbije.

Danas je ing Josef Žamboki uspešan biznismen, koji održava tesne prijateljske i poslovne veze sa Srbijom i drugim republikama bivše Jugoslavije. Nedavno je u saradnji sa diplomatskim predstavništvima – ambasadama iz bivše Jugoslavije osnovao nezvanični forum za kulturnu i privrednu saradnju sa Izraelom. Istovremeno učestvuje u radu HOJ na očuvanju uspomene na stradale u Holokaustu, kao i manifestacijama kulture.

LILI PAPO

Pre useljenja u Izrael živela sam u Beogradu. Po struci sam pravnik – diplomirala na Pravnom fakultetu u Beogradu. Od mog useljenja u Izrael 2006. u vezi sam sa našim udruženjem useljenika. Od tada pa do danas

učestvujem u njegovom radu. Ove godine, kao i nekoliko prethodnih, član sam Glavnog odbora – Vaad. Moje zaduženje u ovom mandatu je briga o novim useljenicima. Istini za volju sve je manje i manje useljenika iz ex Yu. Sa svima sa kojima je bilo moguće ostvarila sam kontakt i ponudila pomoć. Neki od njih su prihvatili ponuđenu pomoć i sa njima sam i dalje u kontaktu.

ALEX EKSTEIN

Shalom,

Želim da se ukratko predstavim. Na poslednjim izborima 2014. izabran sam za člana Glavnog odbora - Vaad Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu.

Prilikom podele zadataka izabrao sam da se bavim lociranjem i popisivanjem Jugoslavena koji danas žive u Izraelu. Do sada sam uspeo da dođem do oko 500 imena, deo starih olima - vatikim, a deo novih olima. Cilj je da se stigne do svakog pojedinca, uključujući drugu i treću generaciju, koji su već rođeni u Izraelu, ali su jugoslovenski orijentisani.

Malo ličnih podataka: Zovem se Aleks Ekstein, rođen 1943, jedan do troje dece rođene u italijanskom logoru Kraljevica, posle prebačeni na otok Rab i odatle po šumama za partizanima. Došli smo u Izrael u decembru 1948. brodom "Radnik" 2 u olimski smeštaj u Atlitu, odande u Kidron, Nahariju i Tel Aviv. Oženjen sam sa Telmom i živimo u Rehovotu. Imamo troje dece i pet unuka. Bio sam inženjer u vojnoj industriji i otišao sam u ranu penziju. Sada već 20 godina radim kao predavač inženjerskih predmeta na inženjerskim koledžima.

U vojsci sam služio u artiljeriji, a rezervu sam završio u činu potpukovnika.

Imam magisterij sa Weizmann instituta, Odeljenja za nastavu nauka - iz fizike.

Mislim da mogu da doprinesem dobrobiti Hitahduta i radovaću se da vam budem na usluzi.

KOMEMORACIJA U JAD VAŠEMU

JEVREJSKA ZAJEDNICA MAKEDONIJE
NESTALA U JEDNOM TRANSPORTU

Piše Miriam Aviezer

Svečana komemoracija Jevrejima Makedonije, koji su 11. marta 1943. godine odvedeni od strane bugarskih fašista u logor Treblinku i ove godine je održana u sinagogi u Jad Vašemu.

Komemoracija je počela u Šatoru sećanja, gde su večni plamen upalili Pajo Avirović, ambasador Makedonije u Izraelu i Moše Testa, predsednik udruženja דור ההמשך של יהודי מוקדוניה בישראל Venac su položili Sela Altarac, jedina preživela logor Monopol i specijalni gost Jovan Tegovski, ambasador National Coordinator for the International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) u Republici Makedoniji.

Kadiš je izgovorio rabin Eliezer Papo sa nigunom makedonskih Jevreja El Maale rahamim. Religiozni deo dopunio je hazan Aiva Askajo, a Hana Sadikario pročitala je tekst u pomen žrtvama na makedonskom jeziku.

Ceremonija, koju je znalački vodila Dr Šeli Drumer-Levi, nastavljena je u sinagogi, gdje su govorili o tragediji Makedonskih Jevreja ambasador Makedonije Pajo Avirović i mnogi drugi.

Osim odavanja pošte žrtvama, svečanost je bila posvećena i Moše Testi, koji se povlači sa funkcije predsednika sledeće generacije makedonskih Jevreja i predaje dužnost Rafi Hoteru, pošto se ta organizacija formalno priključila našem Hitahdutu.

Moše Testa za govornicom u Jad Vašemu

Miri Derman, predsednica HOJ predala je Moše Testi povelju zahvalnosti i tom prilikom rekla:

„Inicijativu da se okupimo svake godine 11 marta u spomen i za sećanje na dan koji je doveo do uništenja većine zajednice Jevreja Makedonije dugujemo poštovanom gospodinu Moše Testi predsedniku Udruženja nastavljaćih generacija Jevreja Makedonije. Moše je posvetio sve svoje vreme i energiju za aktivnosti komemoracije i doprineo da se to radi dosledno i predano. Prijatan čovek, kome se uvek moglo obratiti, uvek spreman da pruži pomoć i reši probleme, kome izraz "ne može" nije poznat.

Dragi Moše, u svoje ime i u ime svih članova Hitahduta Olei Jugoslavija želim da ti zahvalim na saradnji, inicijativi, radu i davanju za sve nas. Ja lično ti zahvaljujem na pomoći, odgovorima i rešenjima tokom celog mog rada na zadacima Hitahduta. Ja znam da će uprkos tome sto si završio sa radom kao predsednik nastavljaćih generacija zajednica iz Makedonije, naša vrata biti uvek otvorena za tebe i uvek ćemo biti srećni da sarađujemo i koristimo tvoju pomoć i veliko iskustvo.“

BOLJE RAT NEGO PAKT

Piše Ben Israel

Obeležavanje 27. marta 1941. godine, kada je narod Kraljevine Jugoslavije, pre svega Beograda, rekao Hitleru istorijsko NE, danas je praćeno tumačenjima kvazi istoričara, koji neki mediji podržavaju svim silama, da bi Srbija danas bila „bogatija od Švajcarske“, samo da se nisu našli „buntovnici“ koji su poništili pristupanje Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu – nacističkoj Nemačkoj, fašističkoj Italiji i Japanu.

Tako se jedan ponosan srpski narod, koji se vekovima borio za svoju slobodu, izvrgava ruglu „Eto, da ste sedeli kod kuće, ne biste toliko stradali...“. To je, u stvari, logika četničkog pokreta Draže Mihailovića, po kojoj je trebalo da se sačekaju saveznici - oslobodioci, a zanemaruje se činjenica da su u međuvremenu četnici zajedno sa ustašama i drugim kolaboracionistima pomagali nacistima, fašistima i marionetskim vladama u Srbiji i Nezavisnoj državi Hrvatskoj da se uništi jevrejska zajednica i pokret otpora, koji je predvodila Komunistička partija Jugoslavije. Pod vidom borbe protiv komunizma, zajedno sa okupatorima, ubijali su sopstveni narod.

Za razliku od Hrvatske, koja ni ne pokušava da ustaše svrsta u antifašističku alijansu, u Srbiji se uporno radi na rehabilitaciji četničkog pokreta i dokazivanja da je borba četnika bila uperena protiv nacista i fašista. Pri tome se potpuno zanemaruje istorijska činjenica da je Knez Pavle sa vladom 25. marta 1941. potpisao pristupanje Trojnom paktu, a kada je narod na demonstracijama 27. marta srušio vladu Cvetković-Maček i kada je odbačen Trojni pakt, pobesneli Hitler je nekoliko dana kasnije napao Kraljevinu Jugoslaviju. Regent Knez Pavle, maloletni kralj i vlada pobjegli su iz svoje zemlje.

Kao dokaz da je bila ispravna politika regenta Kneza Pavla, navodi se da je potpisivanjem Trojnog pakta sprečeno da nacistička Nemačka i fašistička Italija koriste puteve kroz Kraljevinu Jugoslaviju za transport svojih trupa na Balkan i Bliski Istok. Koliko takav potpis može nešto da garantuje pokazalo se iste godine kada je posle Jugoslavije Hitler napao Sovjetski Savez, iako je samo dve godine ranije potpisan Pakt o nenapadanju.

Isti istoričari zatvaraju oči kada na svetlost dana izlaze dokumenta i fotografije o saradnji četnika i okupatora.

Četnici i Nemci u jesen 1941. godine

Na sastanku u Divcima održanom novembra meseca 1941. Draža se pravda zašto su četnici morali da napadnu Nemce, navodno da ne izgubi ugled u narodu koji su komunisti pridobijali. Međutim iz zapisnika Vermahta sa istog sastanka može se pročitati Dražina izjava:

„Nećemo se boriti protiv Nemaca, pa ni onda ako nam ova borba bude nametnuta.“ Revidiranje istorije nije „izum“ samo dela političkog establišmenta u Srbiji i Hrvatskoj.

Četnički vojvoda Drenović, prvi s leva, nazdravlja sa ustašama i domobranima

Širom Evrope smo svedoci pokušaja da se izbegne i delić odgovornosti za stradanje Jevreja, prebacujući svu krivicu na nacističku Nemačku. U Srbiji se revidiranje istorije odvija u institucijama pravnog sistema. U toku je sudski proces u slučaju Draže Mihailovića, koji bi trebalo da se završi u aprilu ove godine. Farsa koja treba da već pred rehabilitovanih ratnih zločinaca, rehabilituje i četničkog vođu. U sudskom procesu se traži da se poništi presuda Draži kao ratnom zločincu iz formalno pravnih razloga. Naime, ne traži se preinačenje presude, Dražino oslobođenje od odgovornosti, valjda im je jasno da to ipak ne bi prošlo, nego poništenje presude, jer navodno Draža nije imao pravo na žalbu itd. Međutim, istovremeno ti isti, koji vode spor, javno govore narodu, pre svega mladima, da je to rehabilitacija Đenerala Draže. U zemlji sa puno ekonomskih problema, velike ne-zaposlenosti, nije teško regrutovati nezadovoljnike kojima se usput podmeće falsifikovana istorija.

S druge strane, možemo razumeti razočarenje onih koji su izgubili rat, ali ostaje pitanje zašto se ta pitanja pokreću danas, 70 godina posle završetka Drugog svetskog rata. Da li poraženi očekuju da preuzmu vlast, da li misle da je došlo njihovo vreme, pa bi pre toga trebalo da ulepšaju svoju istoriju? Možda, ali verujemo da srpski narod, o njemu je najviše reč u ovom članku, to nikad neće dozvoliti. Nikad nećemo zaboraviti da je od svih republika bivše Jugoslavije najviše Pravednika, priznatih od strane Jad Vašema, koji su za vreme Drugog svetskog rata spasavali Jevreje, bilo u Srbiji.

Naravno, time ne umanjujemo zasluge drugih naroda, jer u klasifikaciji po novostvorenim državama ex Yu, koju daje Jad Vašem, sve nacije sa prostora bivše Jugoslavije, sa punim poštovanjem su zastupljene i u pojedinačnim republičkim spiskovima.

Jevreji Kosova

Piše Raul Teitelbaum

nastavak iz prošlog broja

21 SS divizija Skenderbeg

Odluka o osnivanju albanske 21 Vafen-SS divizije od muslimanskih dobrovoljaca na Kosovu doneta je od strane Hitlera i Himlera još početkom aprila 1944 god. Lično Himler dao joj je ime Skenderbega, legendarnog albanskog heroja iz srednjega veka, da bi pokazao poznavanje albanske istorije. Za komandanta ove divizije postavljen je August Schmidhuber. Svi njeni oficiri bili su Nemci, pripadnici SS-jedinica. U njoj su se uključili preko 10.000 albanskih dobrovoljaca sa Kosova. Mobilizacija ovih dobrovoljaca izvršena je uz pomoć Dzafer Deve. Zadatak ove SS divizije bilo je osiguranje Kosova. Ali je zbog kratkog vremena koje je ostalo do oslobodjenja ovih krajeva, jedini zadatak koji je ova jedinica izvršila bilo je prikupljanje i pratnja kosovskih Jevreja do Sajmišta.

U toku Drugog svetskog rata na teritoriji Jugoslavije osnovano je četiri SS divizije. Jedna od njih, SS divizija "Princ Eugen" bila je sastavljena od strane dobrovoljaca iz redova etničkih Nemaca koji su živeli na teritoriji Jugoslavije (Vojvodina, Banat, Bačka). Dve SS divizije "Handžar" i "Kama" bile su osnovane na teritoriji Bosne iz redova muslimanskih dobrovoljaca. I kao sto je već rečeno SS divizija "Skenderbeg" osnovana na Kosovu. Nemci su planirali da na Kosovu osnuju još jednu SS diviziju sa albanskim dobrovoljcima ali u tom planu nisu uspeli zbog kraja rata.

Nekoliko reči o centralnoj ulozi koju je u vrbovanju muslimanskih dobrovoljaca u ove SS jedinice u Bosni i na Kosovu imao Veliki jerusalimski muftija, hadž Emin El-Huseini, koji je između dva svetska rata bio i lider palestinskog nacionalnog pokreta u Palestini. Dolaskom Hitlera na vlast u Nemačkoj 1933. god. El-Huseini se solidarisao sa nacizmom i sa njegovom anti-jevreskom politikom. Početkom 1941 god. on je učestvovao u pro-nacističkom metežu u Iraku, a posle njegovog poraza prebegao je krajem iste godine, sa nekoliko svojih saradnika, preko Rima, u Berlin. Za vreme rata on je imao svoj štab u Berlinu, koji je deistvovao u uskoj saradnji sa Himlerom i propagandom mašinom Trećeg Rajha. U Berlinu je on vodio Centralni islamski institut. Na njegovo raspolaganje je stavljena u Berlinu jedna jaka radio stanica na arapskom jeziku, koja je za sve godine rata emitirala nacističku propagandu za Bliski Istok.

Na inicijativu el-Huseina, januara 1943. počelo je vrbovanje muslimanskih dobrovoljaca sa teritorije Bosne i Hercegovine, koja je bila uključena u kvislinšku "Nezavisnu Državu Hrvatsku". Sa misijom da pridobije muslimanske dobrovoljce za ovu SS diviziju, El-Huseini je krajem marta i početkom aprila 1943, u pratnji visokih nacističkih funkcionera, posetio Zagreb, Sarajevo i neke druge gradove Bosne. On se tada sastao sa predstavnicima muslimana Bosne i Hercegovine pa i sa izaslanicima muslimana sa Kosova i Sandžaka koji su mu u italijanskom konsulatu u Sarajevu predali na dar jedan mač. El-Huseini je prilikom posete Bosni održao u raznim džamijama besede pozivajući muslimane da se upisuju u ovu novu SS diviziju. U nemačkim dokumentima iz toga doba misija El-Huseinija Bosni i Hrvatskoj ocenjena je kao "izuzetna politička i vojna usluga Rajhu".

Jula 1943. je u Bosni, formalno osnovana 13 SS divizija sa imenom "Handžar" od 20,000 dobrovoljaca bosanskih muslimana. Oni su nosili nemačke uniforme, a na glavi fesove sa nacističkim znakovima. U svojoj zakletvi dobrovoljaci ove divizije su svečano izjavili: "Zakljinjem ti se, Adolfe Hitleru, vrhovnom zapovedniku nemačkog Wermaha, na vernost i hrabrost. Ja svečano obećavam da ću Tebi i pretpostavljenima biti pokoran do smrti..." U drugom delo zakletve oni se obavezuju vernosti hrvatskoj državi i njenom poglavniku, Paveliću.

Sa jednom od jedinica ove divizije bilo je i problema. U vreme vojnih vežbi na teritoriji Francuske ona se pobunila. Posle ugušivanje ove pobune, streljano je 15 pobunjenika i po završetku vojnih priprema SS-divizija "Handžar" vraćena je u Bosnu gde je učestvovala u borbama protiv partizana i izvršila dosta zločina protiv civilnog stanovništva.

Sredinom 1944 god. osnovana je u Bosni druga jedinica muslimanskih dobrovoljaca, 23 Vafen-SS divizija "Kama". Ali je zbog napredovanja Crvene armije divizija bila rasturena krajem septembra 1944 god. i njeno ljudstvo je bilo uključeno u druge SS jedinice.

U zaključku ovog dela moga izlaganja hteo bih da naglasim jednu istorijsku lekciju. Za ovo savezništvo rukovodstva palestinskih arapa sa nacističkom Nemačkom, palestinski narod je platio tešku cenu. Vođstvo nacionalnog palestinskog pokreta našlo se na strani pobedjene nacističke Nemačke i posle rata bilo je potpuno desetkovano dok su Jevreji i njihove nationale institucije bile na strani pobednika Drugog svetskog rata sa svim njenim dalekosežnim posledicama.

"Albanci" u Bergen Belsenu

Vraćam se na moju temu. Svi prikupljeni Jevreji sa teritorije Kosova, koncentrisanih u Prištini, su u transportu teretnih vagona praćenih od strane pripadnika SS divizije "Skenderbeg" otpremljeni preko Ibarske doline u logor "Sajmište", na obali Save, između Beograda i Zemuna.

Logor na Sajmištu je jedan od logora smrti koji su nacisti podigli krajem 1941. na teritoriji Jugoslavije. Do maja 1942 god., dakle dve godine pre nego što je transport kosovskih Jevreja stigao, u logoru Sajmište bilo je ubijeno 7-8 hiljada Jevreja iz

Beograda i Srbije. Uglavnom su to bile jevrejske žene i deca koji su bili ugušeni u jednom specijalnom kamionu – "dušegupka" koji je dovezen iz Nemačke. To je bio početak "industrijskog uništenja" Jevreja. Kada je "kosovski transport" stigao na Sajmište, dve godine kasnije, logor je bio skoro zatvoren. Ovaj transport kosovskih Jevreja ostao je na Sajmištu preko mesec dana.

Iz Sajmišta svi kosovski Jevreji su teretnim vozom poslati nekoliko hiljadu kilometara na severo-zapad u koncentracioni logor Bergen Belsen, na severu Nemačke, nekih 40 km od grada Hanovera. To je bio poslednji transport Jevreja sa teritorije Jugoslavije. Od 437 Jevreja Kosova, medju njima i nekoliko desetina jevrejskih izbeglica iz Crne Gore i Makedonije, koji su stigli u Bergen Belsen, stradalo je u Nemačkoj 177 kosovskih Jevreja.

U nemačkim logorskim dokumentima svi smo mi bili označeni kao "Albanci". Bilo je glasina o mogućnosti da budemo zamenjeni za nemačke zarobljenike. Bili smo smešteni u posebne barake u okviru "Sternlagera". Na našoj odeždi nosili smo žutu davidovi šestokraku zvezdu sa natpisom "Jude" u sredini.

U početku uslovi u Bergen Belsenu bili su nekako podnočljivi. Dnevno smo dobijali jednu malu porciju hleba i neke mršave čorbe. Mladi prištevacki rabin, Josef Levi, čak je prikupio nas desetak mladih i na pesku logora počeo nas učiti da pišemo slova hebrejske azbuke i prve pesme na hebrejskom. Ali poslednjih meseci 1944 godine i prvih 1945, situacije se potpuno promenila. Koliko se rat približavao kraju haus u snabdevajnu bio je sve veći. Danima nismo ništa dobijali da jedmo. Strasna glad koja traje nedeljama, iznemoglost, potpuna iznurenost, vaške svuda, epidemija tifusa. Bio je to pravi pakao. Logoraši su postali živi skeleti. Potpuno apatični i iznemogli od gladi, tifusa, strašnih uslova u logoru i masovno umirali po barakama, logorskim stazama. U Bergen Belsenu nije bilo gasnih komora. Ali je umiralo čak i po 500 logoraša dnevno. Poslednjih meseci pre oslobodenja je tako stradalo oko 40 hiljada zatvorenika ovoga logora. Mali krematorij logora nije imao kapacitet da sve to spali. Pa su leševi slagani pored baraka, polivani benzinom i tako spaljeni na otvorenom prostoru. Čak je u prvim danima posle oslobodenja umrlo oko 14.000 logoroša kojima već nije ostalo snage da prežive.

Britanci su oslobodili Bergen Belsen 15 aprila 1945, ali nedelju dana pre toga, po specijalnoj naredbi Himlera, počela je evakuacija nekih 7,000 uznika logora koji su još mogli da se kreću. U trećem od ovih transporta, koji je napustio železničku rampu noću izmedju 10 i 11 aprila, nalazilo se oko 2,500 logoraša. Većina njih su bili Jevreji iz Holandije, Francuske, Grčke. Medju njima je bilo nekoliko

stotina Jevreja sa Kosova koji su bili sposobni da koračaju onih 5-6 kilometara iz Logora do rampe za voz. 12 dana se je ovaj transport kretao po

Nemačkoj koja je bila u plamenu. Opet bez hrane i bez vode. 198 logoraša je pomrlo u ovoj vožnji i leševi su bili bacani pored pruge. I medju njima je bilo Jevreja sa Kosova.

Kasnije je ovaj transport dobio naziv "Izgubljeni voz" jer niko nije znao cilj ovog našeg putovanja. 23 aprila voz je bio oslobođen od strane Crvene Armije, pored mesta Trebiz u Istočnoj Nemačkoj. Hitler je izvršio samoubistvo u svom bunkeru u Berlinu, nedelju dana kasnije. A nacistička Nemačka je kapitulirala 8-9 maja. Moj otac, lekar opštine Prizrena, već to nije doživeo.

Neposredno posle oslobodjanje, otac, majka i ja, svi mi bolesni od tifusa i iznureni od gladi, dovedeni smo u jednu sovjetsku vojnu poljsku bolnicu, pored logora vojnih zarobljenika nedaleko od mesta Mulberg. Svi smo bili smešteni u jednu baraku, krevet do kreveta. Jednoga jutra, 4 dana posle oslobodjenja, moj se otac nije više probudio. Zakopali smo ga na privremenom groblju zarobljeničkog logora. On leži u Nemačkoj ali mu groba više nema.

O učešću kosovskih Jevreja u anti-fašističkom pokretu

I pored komplikovane situacije u kojoj su se nalazili i slabosti ilegalnog pokreta otpora u ovim krajevima, desetina mladih Jevreja priključilo se za vreme okupacije NOP-u i partizanskim jedinicama. U ovom pokretu otpora na Kosovu velika većina su bili Srbi i Crnogorci i jedan mali broj albanskih komunista. Medju albanskim življem na Kosovu, posle pripajanja Albaniji, bilo je puno konfuzije. Mnogi Albanci Kosova, posle gorkog iskustva iz doba predratne Jugoslavije, videli su u aneksiji ove pokrajine Albaniji, ostvarenje svojih nacionalnih težnji. Čak i medju rukovodećim jezgrom albanskih komunista na Kosovu bilo problema oko toga pitanja: da li je Kosovo deo Albanije ili deo buduće Jugoslavije posle pobede. Taj problem je bio, svakako, jedna od prepreka razvoju NOB-a medju albanskim življem na Kosovu. Ja sam od početka 1942 bio uključen u jednu ilegalnu omladinsku grupu u Prizrenu. Sećam se da su nam stariji drugovi objašnjavali: "O posleratnim granicama ne treba sada diskutovati. Prvo treba da pobedimo i da se oslobodimo. Posle pobede ionako granice neće biti važne..."

Ova naša ilegalna omladinska grupa, sastavljena od srpske mladeži iz Potkaljaje, uglavnom se bavila rasturanjem letaka, malim sabotažnim akcijama bušeći gume italjanskim vojnim kamionima, pokušaja kradje oružja od italijanskih vojnika. Kada su stariji drugovi vršili veće akcije, naša grupa je bila rasturena po raznim delovima grada i ugovorenim znacima obavestavali na neka sumjiva kretanja u okolini. Sećam se jedne velike akcije koja je izvršena 1 maja 1942 ili 1943 godina, kada su u noćne sate bile pocepane dve velike slike Musolinija i kralja

Emanuela koje su postavljene na krovu jedne zgrade na Sadrvanu i belim krečom premazana velika parola "Rex Dux" na zidinama tvrđave Kaljaje.

Zbog komplikovane situacije na Kosovu prvi partizanski odredi bili su organizovani tek krajem 1943 godine, posle kapitulacije Italije. Po podacima, koje je prikupio dr. Romano, u periodu između 1941-1945, u partizanske odreda na Kosovu stupilo je 15 Jevreja, od kojih je 7 poginulo. Još 14 kosovskih Jevreja su bili uključeni u ilegalne organizacije pokreta otpora. Ovaj broj je verovatno nešto veći, jer je desetina jevrejskih mladića i devojaka i veći broj simpatizera bilo povezano sa ilegalnim grupama koje su deystvovala po gradovima, a pre svega u Prištini.

Da ne bi pali u zaborav, spomenuo bih ovde i neka imena. Mladi rabin Josef Levi bio je organizator i rukovodilac takozvanog "pozadinskog odreda" u Prištini koji se bavio prikupljanjem novčane i druge pomoći pokretu otpora. Zbog ove aktivnosti Levija su nazvali "crveni rabin". Ova grupa je imala i jedan revolver. Od 10 pripadnika ovog "pozadinskog odreda" u Prištini, koja je bila aktivna godinu dana, 8 su bili Jevreji. Među njima su bili Davidović David, Gidić Gedalja, Gidić Baruh, Navonović Nisim, Solomonović Solomon, Solomonović Josif.

U toku 1941 i 1942 godine oko 40 jevrejskih mladića u Prištini bili su u raznim oblicima ilegalno organizovani. Behar- Bukic Matilda (Mata), krojačica iz Prištine bila je ilegalni aktivista i od 1944 godine član ilegalnog sreskog komiteta KPJ. Sredinom 1944 bila je otkrivena od strane Gestapoa i posle mučenje odvedena u zatvor u Bec gde je ostala do kraja rata. Jakov Bahar, Nisim Navon, dr. Albert Josipovic, koji su bili proterani u Berat, priključili su se, posle kapitulaciji Italije, albanskim partizanima u njihovim redovima su se borili do kraja rata. Svi su bili odlikovani visokim albanskim ordenima.

Nekoliko reči iz svedočenja Ruti Demiri, rođene Aronović, majke našega domaćina i inicijatora ovoga skupa, Votima Demirija. Ruti, rođena u jednoj patrijarhalnoj jevrejskoj porodici iz Prištine, završila je pred rat maturu kao jedina Jevrejka u čitavoj gimnaziji. Još kao gimnazijalka bila je aktivna u naprednom omladinskom pokretu a posle okupacije bila je sekretar ilegalne omladinske grupe u IV reonu Prištine, zvanom "Pandjurište". Dok su njeni roditelji, braća i sestre odvedeni u Bergen Belsen, ona je prešla u ilegalstvo kod albanskog aktiviste u pokretu, Gani Demirija. Zajedno su prešli u Albaniju i u proleće 1944 god. zajedno su stupili u Prvu albansku proletersku brigadu. Onda je ona prešla u 4 Kosovsku brigadu i do kraja rata bila referent saniteta brigade. Posle oslobođena Ruti se sa svojim mužem Ganijem nastanila u Prizren. Tu smo je sreli kada smo se moja majka i ja vratili iz Bergen Belsena.

Zaključak

Po proceni dr. Jaše Romana na teritoriji Kosova i Metohije živelo je uoči rata oko 550 Jevreja, od njih

je stradalo 210. Dakle, stradalo je preko 38 % kosovskih Jevreja, a prezivelo Holocaust 62 % Jevreja Kosova. To je jedna od najnižih stopa stradalih i najviša stopa prezivelih Jevreja sa teritorije bivše Jugoslavije. Nešto viši procenat prezivelih Jevreja bio je samo u Dalmaciji, koja je do kapitulacije Italije septembra 1943 god, isto bila pod italijanskom kontrolom (37% stradalih i 63 % preživlelih na teritoriji Dalmacije). U jugoslovenskom proseku, od 82.000 Jevreja koji su u oči rata ziveli na teritorijama bivše Jugoslavije, stradalo je za vreme Drugog svetskog rata i Holocausta preko 62.000 jugoslovenskih Jevreja, oko 82 posto. A prezivelo je oko 15.000 ili samo 18%. Od preživelih jugoslovenskih Jevreja je posle rata polovina emigrirala u Izrael.

Posle oslobodjenje oko 200 preživelih Jevreja vratili su se u svoja rodna mesta na Kosovu. Većina njih je krajem 40-tih godina emigrirali u Izrael. Ostali su se rasturili po drugim delovima bivše Jugoslavije. Tako da je krajem 50-tih i 60-tih godina ostalo svega nekolicina Jevreja, bez ijedne jevrejske zajednice. Dve velike jevrejske zajednice u Prištini i u Mitrovici u kojima su Jevreji živeli stotine godina, nisu obnovljene.

Poslednjih godina deluje u Prizrenu mala jevrejska zajednica, čiji smo mi gosti. To su sinovi i unuci pokojnih Ruti i Gani Demiri. Gani Demiri koji je posle rata bio predsednik opštine Prizrena i koga se ja sećam iz mog predratnog detinjstva kao poznatog fudbalera u ovom gradu. Sa porodicom Ruti Demiri iz Prištine, moji roditelji i ja bili smo zajedno u logoru u Bergen Belsenu. Deo njih je tamo stradao. Oni koji su preživeli emigrirali su za Izrael. U aprilu 1995 god. na dan 50-to godišnjice našega oslobodjenja, velika delegacija bivših logorasa Bergen Belzena, među njima i broj preživelih kosovskih Jevreja koji žive u Izraelu, postavili smo mramornu ploču sa oko 200 imena stradalih u takozvanom "izgubljenom vozu" na seoskom groblju sela Trebiz u istočnoj Nemačkoj. Mesto gde je naš voz bio oslobodjen 23 aprila 1945 god. od strane Crvene Armije. Među imenima na toj mramornoj spomen tabli ima puno imena Jevreja sa Kosova, među njima i ime moga oca Dr. Josefa Teitelbauma koji je tamo stradao kao i imena mnogih iz porodice Ruti Demiri koja je umrla u Prizrenu i ovde sahranjena.

Kada smo se neposredno posle rata vratili u Prizren, ja se dobro sećam da smo moja majka i ja bili prisutni 1946 god. na dan kada je Votim Demiri, sin Ganija i Ruti bio rođen. Votim je danas predsednik jevrejske zajednice u Prizrenu. Zajedno sa ministarstvom kulture Kosova i Fondacije za otvoreno društvo, Votim Demiri je jedan od inicijatora i organizatora ovog jedinstvenog skupa posvećenom Jevrejima Kosova. Ja sam njima duboko zahvalan. Jedan od starih jevrejskih mudraca je pre stotinu godina rekao: "U sećanju je tajna izbavljenja..." ("בזכירה סוד גאולה")

KRAJ

JAHIEL JAŠA KAMHI

NOVI SARADNIK MOSTA

Upoznali smo se ovako, preko e Mail, „Ja se zovem Jahiel Jaša Kamhi. Javljam se iz Toronta, Kanada, gdje sam sa porodicom došao 1993.“ Još jedan Jevrejin koji je „otišao“, ali i ostao, ako ne telom, onda dušom vezan za svoj rodni kraj.

U Jašinoj - Jahiel Yasha Kamhi - biografiji možemo pročitati sledeće: Jahiel je slobodan pisac, (a ko to ne bi želeo da bude?), ali ovog puta to naznačavamo u smislu da mu to nije osnovno zanimanje, iako, s obzirom na kvalitet tekstova, to bi moglo i da bude. Po struci je specijalista za medicinsku biohemiju, diplomirani hemičar. On je ostrašćeni pisac članaka koji pomažu ljudima da žive bogatiji život sa znanjem, strašću i svrhom. Saradnik je u mnogim časopisima i sajtovima, između ostalih pisao je za Sarajevski Glas, Sa-Lon iz Londona, a veliki broj njegovih članaka je objavljen na ArticlesBase.com iz Ramat Gana. Jašo, dobro došao u Most, osećaj se kao kod svoje kuće!

NAŠIH 450 GODINA

Piše Jahiel Kamhi

Ove godine, u mjesecu Oktobru 2015, Jevrejska zajednica Bosne i Hercegovine slavi veliki jubilej - 450 godina od dolaska Jevreja u te krajeve.

Kao jučer se sjećam, sada već davne 1966, u aprilu, kada smo u Sarajevu slavili 400 godina od našega dolaska u tu zemlju ponosnu-Bosnu. Darovavimo našem gradu Sarajevu tada, kao zahvalnost i priznanje, nas "Veliki Hram", da se zna i pamti da nas je tu, na ovome tlu, bilo dosta. Bilo, sada više ne.

Na spomen ploči – Menori - u Atriju bivšega Hrama, zapisaše naši sugrađani nama posvjetu: *U spomen 400 godišnjice dolaska Jevreja u ove krajeve i njihovoga doprinosa razvitku našega grada i učešća u Narodno - oslobodilačkoj borbi i ogromnih žrtava koje dadoše u Drugom svjetskom ratu. Ovaj spomenik u Hramu koji malobrojni preživjeli Jevreji pokloniše svom*

rodnom gradu podigoše zahvalni građani grada Sarajeva.

Zabolila me je i tada, prije toliko godina, jedna obična a teška rečenica.. *koji malobrojni preživjeli Jevreji...*

Tada smo bili malobrojni. Šta smo to danas? Koliko se naših sugrađana danas sjeća da je to bio naš Hram- Templ-Bogomolja, poklonjen gradu koji nas je primio. Gdje su danas, godine 2015, mnogi moji sunarodnici? Ja nisam više TAMO. Bilo nas je dosta prije Drugoga svjetskoga rata, sada manje, mnogo manje. Sa svakim ratom u toj zemlji Bosni, nas je sve manje.

Nisam istoričar, ne trebam vas učiti odakle smo došli i kada smo došli. Ne želim da vam dam statisku našega broja u Bosni i Hercegovini. Tužna je to statistika. Ne volim tugu.

Uvijek se sa ushićenjem sjećam svih tih velikih, priznatih Jevrejskih prezimena, ljudi kojih su ih nosili, i njihovih doprinosa svemu onome što se danas zove zemlja BiH. Ne želim da nabrajam priznata, poznata Jevrejska imena građana koji su obnovili, podigli i izgradili tada ratom porušenu Bosnu. Ne želim, jer se bojim da ću nekoga zaboraviti, ne namjerno, svakako, ali kako to objasniti svima vama.

Zato ću reći, oprostite mi na tome, naš doprinos svemu u toj zemlji, od pradavne 1556, pa sve do danas je - OGROMAN.

Da li će se buduće generacije sjećati svih Jevrejskih velikana koji uzdigoše i proslaviše (zašto da ne?), ovu mukom stvorenu Bosnu? Znam, treba reći Bosnu i Hercegovinu. Izvinite me na skraćivanju imena.

Da li ćemo mi, Jevreji, ikada naći mir u bilo kojoj zemlji, na bilo kojem kontinentu? Naša subina je protkana trpljenjem, ali usprkos svemu i stvaranjem. Malo nas je svugdje, ali sasvim dovoljno da nas još uvijek podsjećaju na naše doprinose, i ovdje i tamo i svugdje. Prepoznamo se mi, gdje god se sreli. Veže nas neki neobjašnjivi duh koji nas drži, još uvijek i zauvijek, taj ponos na našu istoriju.

Gdje god došli, uvijek ćemo nositi taj duh naših predaka, koji sačuvaše vjeru i tradiciju, koji mnogi od nas, danas – zaboravljaju. Tužno.

Kada jednoga dana budu slavili novu godišnjicu, da li će se još sjećati onih koji su bili prije njih?

Puno pitanja, malo tačnih odgovora.

BOSANSKI SEFARDI

Iz strane štampe

„Monografija nije omaž samo mojoj porodici, nego svim bosanskim jevrejskim porodicama, te sam kroz te fotografije ilustrovala način života, običaje, odijevanje, stanovanje, edukaciju, anegdote, poslovice i sve životne situacije koje se događaju kroz jedan ljudski život“, kaže Sonja Elazar, autorica monografije „**IZ ALBUMA BOSANSKIH SEFARDA**“.

Sonja Elazar sa luksuznom monografijom

U bogatom izdanju mnogi će naći priče o svojim porodicama pa tako i potomci porodice Pinto, Papo, Alkalaj, Kabiljo, Finci, Altarac, Danon, Ruso, Abinun, Baruh, Atijas, Pesah, Hajon, Samokovlija, Kaveson, Levi, Montiljo... Od velike imovine njene bogate porodice ostala joj je samo gomila fotografija. Sonja ih je iskoristila na najbolji način, nije ih ostavila sakrivene u starim kutijama, već ih je oživila kroz crtice iz života ljudi koji su na tim fotografijama. Sonja Elazar svojom monografijom ostavila je neizbrisiv pečat u kulturi i sjećanju na Sefarde u Bosni i Hercegovini - (Avaz, Sarajevo).

Promocija Monografije je održana 10. februara 2015. u prostorijama Jevrejske opštine Sarajevo, na promociji je govorio i Jakob Finci, predsednik Jevrejske zajednice u Bosni i Hercegovini

Magazin Start - Vi ste potomak sarajevske porodice Elazar. Možete li reći nešto više o svojoj porodici i njenoj istoriji?

- Ja sam potomak četiri sefardske porodice: Hajon, Pesah, Kabiljo i Elazar. Ono što sam saznala od svog oca je da se porodica Elazar prvi put pominje u devetom vijeku u Saragosi. Zatim su živjeli u Toledu do kobne 1492. godine, kada su ediktom kraljevskog para Izabele i Ferdinanda u roku tri mjeseca svi Jevreji morali napustiti Španiju. Sljedeće saznanje o porodici Elazar je da su stigli u Osmansko carstvo i naselili se u Čustendilu u Bugarskoj, odakle su vrlo brzo stigli u Sarajevo. Dakle, u Sarajevu živimo više od 350 godina. Ja sam rođena kao izbjeglica, a to sam bila i u ratu 1992-95, ali sam ostala vjerna svom Sarajevu, gdje i danas živim. Prema prvim reakcijama Monografija je naišla na veoma dobar prijem kod čitalačke publike. I to ne samo u jevrejskom okruženju, nego i kao prilog bogatoj istoriji Bosne i Hercegovine. Izdavač ovog monumentalnog spomenika sefardima BiH je Magazin STtart BiH i izdavačka kuća DenaMeda. Za izdavača je potpisan Dario Novalić.

Monografija se može kupiti u svim boljim knjižarama ili u redakciji magazina Start BiH. Monografiju možete takođe naručiti na BHS ili engleskom jeziku kod NIK Denameda d.o.o. La Benevolencije 6/1, Sarajevo, tel/fax + 387 33 260 210, +387 61 144 979, ili novalich@bih.net.ba. Cijena je 117 KM plus poštarina.

Ivor Montagu, 1904-1984,
osnivač svjetske stolnoteniske organizacije
Priredila Višnja Kern

U jeku pobjeda Novaka Đokovića, svjetskog prvaka u tenisu, skoro se danas nitko više ne sjeća početaka stolnog tenisa, a niti Ivora Montagu engleskog Židova punim imenom Ivor Goldsmid Samuel Montagu, koji je udario temelje Međunarodne stolno teniske federacije (ITTF) i bio "prvi reket" ni manje ni više nego 41 godinu.

Stolni tenis se razvio u Engleskoj sredinom 19 stoljeća iz tenisa koji se u to doba igrao samo na otvorenom, a kao posljedica lošeg vremena prenesen je u zatvoreni prostor. Ta je igra nazvana "minijaturni tenis" i igrala se s velikom strašću u Engleskoj i njezinim kolonijama.

Ivor Montagu je bio najmlađi sin lorda Swaythlinga, bogatog bankovnog direktora, osebujna ličnost, školovan elokventni intelektualac sjajne memorije i neiscrpne energije, koji je govorio tečno sedam jezika.

Široko obrazovan, enciklopedijskog znanja, zoolog i ornitolog, poznat kao filmski stvaratelj, direktor i producent.

Ipak uz posao sasvim se posvetio svojoj sportskoj ljubavi, te je već s 18 godina osnovao stolnoteniski savez Engleske, čiji je predsjednik bio u više navrata od 1923-1929, 1932-33 i 1933-58 godine.

Montagu je vladao u pravom smislu te riječi svjetskom stolno teniskom organizacijom (ITTF) od 1926 – 1967 godine.

Suradivao je s istaknutim stolno teniskim aktivistima niza zemalja. Ostao je zapamćen kao neprikosnoveni autoritet i svi mu priznaju da je taj dinamični i ne tako skupi sport uspio popularizirati na svim kontinentima.

Na osnivačkom sastanku ITTF iz 1926. godine bilo je tek devet zemalja, da bi se pri kraju Ivorovog predsjednikovanja taj broj povećao na stotinu zemalja članica ITTF.

Neumorno se borio za bolje odnose među ljudima, a svoja je stajališta uporno branio na mnogim skupovima, ističući da sport ne smije provoditi diskriminaciju u pogledu rase, boje puti, politike ili vjere.

Montagu je s Mađarom Zoltanom Mechlovitsem napisao prva stolno teniska pravila koja uz neznatna odstupanja vrijede i danas. Autor je i nekoliko knjiga o stolnom tenisu, a napisao je nekoliko romana i novela, te prevodio s francuskog, njemačkog i ruskog jezika.

Kao borac za mir i istodobno svjetski sportiski aktivista dobio je 1959. godine u Moskvi Orden Lenjina, a 1995. ušao je u engleski Hall of Fame (Kuća slavnih), što je nesumnjivo i zaslužio.

Poklonivši sportu najbolje godine svog burnog i zanimljivog života, Ivor Montagu je umro 1984 godine u osamdesetoj godini.

FLIMSKI FESTIVALI

Monte Karlo – Haifa

Piše Desanka Fogel

Poslednje nedelje februara održan je 12. Festival filmske komedije u Monte Karlu. Specijalno priznanje za najbolji scenario zaslužno je dobio reditelj i scenarista sa ex jugoslovenskih prostora Darko Lungulov, za komediju "Spomenik Majklu Džeksonu". Sedmog marta isti film je prikazan na Danima srpskog filma u Haifi.

Na festivalu su bile prisutne mnogobrojne legende svetske kinematografije. Među njima najupečatljiviji je bio Peter Bogdanović, reditelj filma *She's Funny That Way*, koji je otvorio Monte Carlo fest, a na svečanosti dodele nagrada dobio je nagradu za životno delo.

Sa dva kraja sveta – Iz Izraela i Amerike, susret u Monte Karlu – Peter Bogdanoviću je bilo drago da se sretne s mladom fotoreporterkom, čiji koreni, kao i njegovi, potiču iz Srbije

Mnogi poznati glumci i režiseri dobili su nagrade za životno delo na ceremoniji dodele nagrada, kao na primer Ursula Anders, Djankarlo Djanini, Franko Nero. Peter Bogdanovich, inače srpsko/jevrejskog porekla iz familije koja je zbog svoje pripadnosti morala da napusti Rumu 1939, jedan je od najznačajnijih filmskih reditelja dvadesetog veka, glumac i filmski kritičar.

Darko Lungulov nam je ispričao svoje utiske o festivalu kao i o njegovom prvom susretu sa legendarnim Peterom Bogdanovićem:

„Skoro je veća nagrada sto sam u Monte Karlu upoznao i pričao sa Peter Bogdanovićem. Njegov film *Poslednja bioskopska predstava* je moj najdraži film na svetu, baš sam u Politici objavio članak na temu film mog života i pisao o mojim utiscima kako sam gledao taj film. Sad kad sam ga ovde upoznao poslao sam mu da

pročita taj članak iz Politike. To je jedno predivno iskustvo, da sam delio pozornicu sa njim, ja sam njemu čestitao, a i on meni, što mi je skroz neverovatno, ali, eto, desilo se da sam pričao sa njim. Pričali smo o njegovom radu sa Orsonom Velsom, pošto i ja to pratim, treba da završi nedovršeni film Orsona Velsa. Nadam se da ću nastaviti na neki način tu priču sa Piterom. To mi je nekako skoro isto ogromna nagrada kao i specijalno priznanje koje sam dobio. Ova što sam pričao sa njim, nešto je što nisam ni sanjao da će se desiti“.

Novo prijateljstvo – Peter i Darko

„Scenario za film “Spomenik Majklu Džeksonu”, pisao sam pre dosta godina, počeo sam da ga pišem 2009. a završio 2010.“

- Film si posvetio svome ocu?

„Da, posvetio sam ga svom ocu. U vreme kada sam završavao montiranje filma, on je bio veoma bolestan, kako sam zaršio film on je umro. Jednostavno sam imao potrebu da mu posvetim ovaj film.

- Kako si izabrao kraj filma koji je u stvari tragičan, iako je prikazan ovde na festivalu komedije, ali u mojim očima ima dosta tragičnih elemenata?

„To je zanimljivo, ja mislim da ovaj film u Srbiji se ne čita kao komedija, on nije naravno ona isključivo komedija, ovaj film je tragikomedija, ali ovaj festival koliko sam ja gledao, dva filma, jer sam stigao tek na poslednji dan festivala, oni su izabrali za žanr crne komedije, koja priča o ozbiljnim stvarima. I pričao sam sa programerom i vidim da je to linija ovog festivala, što mi je drago, jer je to isto nešto što sam ja želeo da uradim, da pričam o ozbiljnim stvarima kroz komediju, odnosno tragikomediju.“

- Što je, uzgred rečeno, Bogdanovićevo omiljeni žanr?

„Da, jeste. U Srbiji, pošto je bliže kući i srcu, tako da komedija, koja je gorka, više se doživljava kao tragikomedija. Mislim da je to više pitanje percepcije, pošto ono čime se ovaj film bavi je previše blizu našem životnom iskustvu da bi ga mi čitali na taj način. Međutim, u Americi je malo drugačija percepcija, ovi ljudi su pomereni iz tog iskustva, zato ga doživljavaju više kao komediju.“

- Znači, ti si spojio tvoj srpski genije sa američkim školovanjem?

„Genije je vrlo velika reč, ne bih se usudio da to kažem, ali imao sam sreću u nesreći, da nije bilo rata možda ne bih otišao u Ameriku.“

- Da li ti skromnost pomaže ili odmaže u ovom poslu?

„Ja sam to što jesam, ne mogu biti drugačiji, mislim da mi ne odmaže. Da li sam skroman ili ne nije neki znak da li ćeš uraditi bolje i više, rad je u svemu i želja i strast. Hvala što misliš da sam skroman.“

Nedelja srpskog filma u Izraelu održana je od 3. do 10. marta ove godine. Pet filmova prikazano je u Jerusalimu, Tel Avivu i Haifi. Na otvaranju retrospektive u Tel Avivu prisustvovala je Mina Đukić, režiser i scenarista filma Neposlušni. Publika je toplo pozdravila goste festivala. Izraelska publika je imala prilike da vidi ostvarenja koja su veoma povoljno ocenjena od publike i filmske kritike.

NIMROD GAON

PONOVO U CENTRU PAŽNJE

10. mart, Teatar Jerusalem

Piše Vera Legof

Već godinama imamo priliku da pratimo razvoj mladog umetnika na violini Nimroda Gaona. I ove godine je pozvan da zauzme mesto rezervisano za prvu violinu u Simfonijskom orkestru Hebrejskog univerziteta iz Jerusalima. Koncert je održan 10. marta u Teatru Jerusalem.

Nimrod je posle odsluženja vojnog roka dve godine radio u Obezbeđenju El-Al u Briselu, a prošle godine je upisao drugu godinu studija psihologije i menadžmenta.

Istovremeno sve vreme se usavršava u sviranju violine. Nije želeo da nastavi studije violine, te je ove godine pozvan na audiciju za mesto u simfonijskom orkestru. Dirigent orkestra je odmah odredio, kako smo već napisali, mesto za prvu violinu, sa žaljenjem što Nimrod ne usavršava svoj talenat na muzičkim studijama.

Čestitke na kraju koncerta

Međutim, Nimrod pored svih obaveza obećava da će nastaviti da svira violinu, ali, kako kaže, mora da misli i na finansijsku stranu budućeg života. Profesionalno bavljenje muzikom u Arcu, po njegovom viđenju, ne obećava svetlu budućnost.

POSETE MUZEJIMA, IZLETI...

- **Kibuc Eilon**, osnovan 1938. – Gan Dejvidson - Radovi Merkey Davidson

Članovi HOJ su imali priliku da vide bogatu zbirku radova na otvorenom i u zatvorenom prostoru (sledeća fotografija)

- **Kibuc Hanita** - muzej dokumentuje dve teme: jedna je istorija tornja i STOCKADE naselja izgrađenih u odgovor na arapske nemire 1936-1939 ; druga tema je arheologija područja.

- KUĆA JOSEF BAU

Članovi Hitahduta – HOJ imali su izvanrednu priliku da u Tel Avivu posete kuću – muzej Josefa Baua, multimedijalnog umetnika, čija dela se i danas, posle njegove smrti 2002. godine, izlažu u galerijama širom sveta.

Josef Bau je rođen 1920. u Poljskoj. Njegov život je priča za sebe, koja se toliko razlikuje od sličnih sudbina, da bi o njegovom životu mogao da se napiše uzbudljiv roman. Josefovo obrazovanje je prekinuto za vreme Drugog svetskog rata, kada je većina Jevreja internirana u nacističke logore. Za vreme internacije nikada nije gubio iskre humanosti i nade. U najtežim vremenima zaljubio se u Rebeku, koja je takođe bila u logoru, i venčali

su se uprkos nemačkoj zabrani o sklapanju brakova. Ovo jedinstveno, da ne kažemo neverovatno venčanje zabeleženo je u Spielbergovom filmu „Šindlerova lista“. Josef je prebačen u Šindlerov kamp gde je dočekao kraj rata.

Umetnost je spasila Josefov život. Kao izvrstan crtač i kaligraf, pisao je gotskim slovima, falsifikovao je dokumenta, koja su pomogla stotinama ljudi da pobegnu iz logora. On je bio skroman čovek i nikada nije pričao o tome, o tome su pričali drugi ljudi.

U izuzetno interesantnom ambijentu sa mnogim originalima i priča je drugačije zvučala

Godine 1950. Josef Bau se sa suprugom i trogodišnjom kćerkom uselio u Izrael. Pre toga je diplomirao na Univerzitetu plastične umetnosti u Krakovu. Po dolasku u Izrael regrutovan je u tajnu jedinicu obaveštajne službe, gde je obilato korišćen njegov grafički talenat. Između ostalih, Josef je uradio i lažna dokumenta za čuvenog izraelskog špijuna Eli Koena. O njegovom delovanju u tajnoj službi saznalo se mnogo kasnije, jer on o tome nikada nije pričao.

Međutim, istovremeno se Josef bavio umetničkim radom. U tel Avivu je 1956. godine otvorio studio i obogatio zidove svojim najplodnijim umetničkim kreacijama. On je crtao i slikao posebnim stilom i imao je već tada izložbe u Izraelu, SAD, Kanadi, Poljskoj, Španiji... Šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka skoro da nije bilo filma u Izraelu za koji on nije kreirao naslove.

Josef je opisao svoja sećanja o Holokaustu u knjizi „Dragi Bože, da li si ikada otišao gladan“. Njegove kćerke su pretvorile studio u muzej i danas ga zbog finansijskih problema teškom mukom spašavaju od zatvaranja.

DVOJICA U MRAKU

TUĐMAN I LUSTIG

Piše Viktor Ivančić, Pešcanik, Izvod

„U jednom me trenutku Tuđman uhvatio za ruku i vidio sam da plače. Pomislio sam da ne može biti loš čovjek netko tko plače nad sudbinom tih ljudi.“

Ti ljudi su Židovi, a ta osoba što ju je Tuđman uhvatio za ruku i poškropio suzama jeste Branko Lustig, naš čovjek u Hollywoodu, umirovljeni filmski producent i dobitnik Oscara za Spielbergovu „Schindlerovu listu“. Razmjena suosjećanja i nježnosti zbila se baš prilikom premijere tog filma u Zagrebu 1994. godine, kada su Tuđman i Lustig sjedili jedan do drugoga u prvome redu kina, obavijeni mrakom i opčinjeni potresnim kadrovima na platnu. Zašto je Franjo Tuđman imao potrebu u bioskopskoj tami muškarca do sebe hvatati za ruku, jesu li mu možda namjere bile drugačije, pa je slučajno naletio na ruku, nije razjašnjeno u intervjuu što ga je Branko Lustig nedavno dao Slovenskoj televiziji, a čije najdojmljivije dijelove prenosi Hina.

Uglavnom, nakon tog susreta nabijenog emocijama Tuđman i Lustig viđali su se redovito, filmski je producent tokom devedesetih postao redoviti gost na Pantovčaku, gotovo pa dio dvorskog inventara, nekad su čistačice znale obrisati prašinu s tjemena i njemu i Titovoj bisti, a u međuvremenu je zapadnom hemisferom pronosio glas o „dobrome čovjeku“ na čelu samostalne i suverene Hrvatske, uzornome političkom vođi o kojem podla opozicija širi nevjerovatne obmane, poput one da njeguje diktatorske običaje, ili one da reafirmira ustaštvo, a on, molit ćemo, iskreno roni suze nad sudbinom židovskih logoraša i pritom očajnički hvata za ruke obližnje muškarce.

Izgleda da je Branka Lustiga – koji penzionerske dane provodi aktivno, putujući od festivala do festivala, suočavajući svijet sa strahotama Holokausta i nesretnom sudbinom Židova u zadnjem velikom ratu – prvi hrvatski predsjednik posebno zadužio, jer ni nakon njegove smrti ne odustaje od dvostruke agende: namjera mu je očito ukloniti sve zidove između Židova i Tuđmana. Neće to biti jednostavna zadaća, budući da je riječ o plačnome muškarcu koji je u najmanju ruku ostao upamćen po izjavi kako je sretan što mu žena „nije ni Srpkinja ni Židovka“. A također i onaj da je „NDH bila izraz povijesnih težnji hrvatskoga naroda“.

Lustig je na Slovenskoj televiziji, doduše, izrazio i nešto rezervi prema prilikama u matičnoj domovini, te je, kako prenosi Hina, „kritično govorio o nespremnosti vlasti u Hrvatskoj da se govori o sudbini Židova u doba NDH, o nemogućnosti da se snimi film o događajima iz Drugog svjetskog rata i o današnjem stanju spomenika u Jasenovcu“. Ipak, sve to nema veze s prvim hrvatskim predsjednikom i njegovim naslijeđem, dotični „ne može biti loš čovjek“ jer se vlažio u predjelu očiju dok je gledao film o stradanju Židova što ga je Lustig producirao. „Današnje stanje spomenika u Jasenovcu“, naposljetku, ipak nije realizacija ingeniozne Tuđmanove ideje, koju je posudio od Francisca Franca, o podizanju gigantskoga domovinskog oltara pod kojim bi se – u znak pomirenja – izmiješale kosti jasenovačkih žrtava i njihovih krvnika.

Da je pronositelj istine o Holokaustu, umjesto što je s dragim pokojnikom gledao loše filmove, kojim slučajem pročitao Tuđmanova „Bespuća povijesne zbiljnosti“, knjigu neprevodiva naslova, pisanu u najboljoj tradiciji endehazijske jezikoslovne politike, pronašao bi tamo tvrdnju uvaženog povjesničara kako je broj ubijenih u Jasenovcu barem trostruko manji od stvarnoga broja žrtava tog logora. Štoviše, Tuđman u svom djelu jamči da su ustaše tokom čitavoga rata ubile „oko šezdeset tisuća ljudi“, i to „u svim logorima i zatvorima NDH“ (str. 21). Kako bi filmski producent taj krasan primjer historijskog revizionizma njegova kino-partnera usuglasio sa svojom ocjenom o „nespremnosti vlasti u Hrvatskoj da se govori o sudbini Židova u doba NDH“? Jer u Jasenovcu su, osim Srba, Roma i politički nepodobnih Hrvata, masovno ubijani i Židovi.

Da je uzeo u ruke „Bespuća“, Lustig je mogao pronaći i zanimljive Tuđmanove opservacije o tome kako „židovski narod“ – ponovimo: „židovski narod“ – prema Palestincima vodi „tako okrutnu, genocidnu politiku da je s pravom okrštena kao judeo-nacizam“ (str. 160). I dok divljanje toga „judeo-nacizma“ traje i traje, piše Tuđman, „nitko od Židova ne diže glasa prosvjeda“. No, sasvim je drugačija situacija s narodom, prema povjesničarevu sudu, bila u nacističkoj Njemačkoj, gdje su žrtve genocidne politike bili Židovi: „Ne bi trebalo zanemariti povijesnu činjenicu da golema većina njemačkog naroda niti je sudjelovala u izvršenju niti je znala za provedbu genocida.“ I ne samo s narodom:

„Čak i za većinu državnih i nacističkih dužnosnika 'konačno rješenje' židovskog pitanja

značilo je tek da Židovi moraju napustiti Njemačku“

SRBI I JEVREJI

JOŠ PRE HRISTA SU BILI SAVEZNICI
UPOZORENJE: NEMOJTE DA SE SMEJTE,
OVO JE OZBILJAN ČLANAK!!!

Izjavu izraelskog premijera Benjamina Netanijahua od pre nekoliko meseci da su Srbi i Jevreji „prijatelji hiljadama godina, još iz doba Rimske Republike“, zvanični historičari su izbegli da komentarišu iako je izjava privukla veliku pažnju javnosti.

S druge strane, Jovan I. Deretić, predvodnik srpske autohtonističke škole, koja odbacuje teoriju o doseljavanju Slovena na Balkan u 7. veku, kaže da je Netanijahu potpuno u pravu i da su se Srbi i Jevreji ne samo poznavali pre Hrista, već da su bili prijatelji i saveznici.

– Jeste da je Netanjahu pomerio zvaničnu historiografiju i zvanične tvrdnje kod nas i u zapadnoj Evropi, ali o tome on nije vodio računa, jer je smatrao da govori jednu istinu i da nema šta da se osvrće šta se gde predaje i priča, kaže Deretić.

– Ja nisam specijalno istraživao naše veze sa Jevrejima, ali sam uzgred nailazio na njih. Mogu slobodno da kažem da smo mi bili prijatelji, saveznici. Jer kad je Nino Belov (po Deretiću Srbin) stigao na Bliski istok, on je pravio saveze sa tamošnjim plemenima i narodima, da bi mu pomogli u usvajanju, i ostavljao ih je u pojedinim zemljama da budu čuvari vlasti koju je uspostavio. Tako je u Egipat odveo Jevreje, kasnije i Grke – navodi Deretić.

Prema njegovim rečima „i dan danas svi toponimi na Sinaju su na srpskom jeziku, a datiraju najmanje 1.000 godine pre Hrista.

– Dovoljno je pogledati Sinaj i videti da je cela naša stara istorija sakrivena. I tu se opet obnavlja veza Srba i Jevreja. Prema predanju, Mojsije je dobio 10 zapovesti na Serbal Džebel – Srpskom Vrh, na Sinaju. Jevreji su došli u Palestinu gde je bilo Srba, preostalih od ranijih osvajanja. Tu je došlo do zajedničkog života tih Srba, koji nisu bili brojni, i Jevreja. I ostaje nerešeno pitanje plemena Venjamita. Prema nekim jevrejskim podacima, oni su Srbi koji su došli sa Krita u Palestinu i tu su primili jevrejsku veru. Pa ih zovu Srbima jevrejske veroispovesti.

Da navedemo još jedan od Deretićevih dokaza. „Stari zavet je napisan najpre na aramejskom

jeziku, a to je srpski jezik, pa je preveden u jevrejski. I ostalo je toliko srbizama u tom prevodu da je to prosto neverovatno. Jedan ruski slavista iz 19. veka je predlagao čak da se jevrejski jezik uvrsti u slovenske jezike” – otkriva profesor Deretić. On ističe i da je današnje jevrejsko pismo napravljeno na bazi aramejskog, te da je prvi natpis na kamenu kneza Meše iz 842. godine pre Hrista.

– **Jezik je jevrejski, a pismo srpsko. Nikada jedan narod ne bi uzeo pismo od neprijatelja. Znači da su sa Srbima bili veliki prijatelji.**

Ipak, moramo da kažemo da ne misle svi kao Deretić. Jedan od najupečatljivijih kritika neoromantizma dao je prof. Radivoj Radić, profesor istorije na Filozofskom fakultetu u Beogradu. U svojoj knjizi „Srbi pre Adama i posle njega“, koja je nastala kao odgovor na brojne napade i teške optužbe koje su neoromantičari početkom devedesetih godina uputili institucijama kao što je SANU, kao i autoritetima srpske historiografije: Radić navodi niz materijalnih grešaka koje se provlače kroz ceo Deretićeve celokupni opus, i jednu po jednu logički razlaže i dokazuje uz obilje referenci. Posle zloupotrebe izjave Bibija Natanjahua, koja u prenosnom smislu govori o dugogodišnjem prijateljstvu naroda Srbije i Izraela. profesoru Radiću ne ostaje ništa drugo nego da objavi drugo dopunjeno izdanje „Srbi pre Adama i posle njega“.

JEHUDA GLIK

ARAPSKI LEKARI SPASLI ŽIVOT IZRAELSKOG DESNIČARA

Piše Ben Israel

Da se podsetimo, prošle godine, posle završene konferencije pod nazivom „Jevreji se vraćaju na Brdo Hrama“, Jehuda Glik je rešio da se noću, bez pratnje policije, popne na Brdo Hrama. U jednom momentu, na motociklu mu je prišao čovek odeven u crno i ispalio tri metaka u Jehudu. Jehuda Glik je hitno prebačen u bolnicu. Jedan novinar je napisao: „Glik je tražio kako da isprovocira palestinsko nasilje i izgoreo je u sopstvenoj igri“. Ovo je možda preterana konstatacija, jer se Glik, očigledno, ponašao prema svojim uverenjima.

Istovremeno je počela potraga za atentatorom i uskoro je ubijen osumnjičeni za izvršeni zločin. To je bio podstrek za nove arapske demonstracije na palestinskim teritorijama. Jordan je zbog kršenja njihovog suvereniteta na Brdu Hrama podneo žalbu Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija.

Jehuda Glik je prebačen u bolnicu, gde mu je pružena prva pomoć, a i kasnije, pružio medicinski arapski tim, uključujući dr Muhamada, koji mu je spasao život. Prilikom izlaska iz bolnice, Glik se zahvalio osoblju bolnice i Bogu „koji vraća život preminulom“.

EPILOG

Kada smo pomislili da smo doživeli srećan kraj, naravno, kako za koga, osvanula je vest da je sud u Jerusalimu, u prekršajnom postupku obavezao državu da plati odštetu Jehudi Gliku zbog neopravdane odluke policije da ga 2013. godine ukloni sa Brda hrama?!

Da li možete da pretpostavite koliko košta ta odluka? Pola miliona plus 150 hiljada šekela za troškove, koje ćemo mi, građani Izraela, preko države, našeg posrednika, platiti oštećenom! Sada sam u dilemi, da li da se penjem na Brdo hrama, da reskiram neki metak, da me onda Arapi spasu, a na kraju sud nagradi za moju nepromišljenost? Možda se, ipak, isplati biti desničar.

IN MEMORIAM

Aleksandar Fredi Mošić 1919. – 2015, rođen je u Beogradu. Potomak je stare sefardske porodice, čiji koreni, kao i kod većine sefarda, potiču iz 16. veka, kada su Jevreji proterani iz Španije stigli na Balkansko poluostrvo, onaj deo koji je bio pod turskom vlašću.

Pred Drugi svetski rat Aleksandar je bio student tehnike na beogradskom univerzitetu. Njegov otac Maks je bio dobro stojeći trgovac i dobrotvor, ali i pronicljiv čovek koji je odmah shvatio kakva sudbina čeka Jevreje u Beogradu posle dolaska Nemaca.

Fredi, nadimak koji mu je dala majka, posle raznih peripetija stigao je već 1941. u Split, koji je bio pod italijanskom okupacijom. Preživeo je rat, kao i njegov otac, ali je majka stradala sa velikim poniženjima. Streljana je 1942. u Jajincima. Fredi je posvetio jednu knjigu svojoj majci i njenoj tragičnoj sudbini. Kada je prozvana u logoru na Banjici znala je šta je čeka. Ostale su zabeležene njene poslednje reči: „Ja sam mirna, ne bojim se, moj sin će živeti“.

Aleksandar Mošić je izdao više knjiga o istoriji Jevreja u Beogradu, Srbiji i Jugoslaviji. Nedavno je Mošić u 96. godini preminuo u Beogradu.

KNJIŽEVNI DODATAK

GODINA 6

BROJ 26

JANUAR/FEBRUAR 2015.

Ovaj broj Književnog dodatka, u skraćenoj verziji, posvećujemo **Juditi Šalgo**

KRATKA BIOGRAFIJA

JUDITA ŠALGO

/1941-1996/

Rođena u Novom Sadu kao Judita Manhajm, činjenica koja će umnogome uticati na njen život i njenu književnost. Diplomirala je svetsku književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Bila je urednica u časopisu *Letopis Marice srpske* i urednica u izdavačkom preduzeću Matica srpska u Novom Sadu.

Objavila je zbirke pesama: *Obalom* /1962/, *67 minuta, naglas* /1980/, *Život na stolu* /1986/, roman *Trag kočenja* /1987/, zbirku pripovedaka *Da li postoji život* /1995/ i roman *Put u Birobidžan* /posthumno, 1997/. Prevodila je sa mađarskog. Dobila je nagradu „Ljubiša Jocić“ 1981. za poeziju i „Miloš Crnjanski“ za roman *Trag kočenja*.

Pripadala je vojvođanskim neoavangardistima sedamdesetih. Tekstove nastale početkom sedamdesetih godina objavljuje tek 1980. godine u knjizi *67 minuta, naglas*. Ovi tekstovi

se mogu označiti kao iskoračenja izvan verbalnog, uvođenjem proširenog verbovoko-vizuelnog jezika. Sama pesnikinja je svoje radove nazivala „poetsko-prozni, hibridni, plakatski, sve u svemu moderni/stički“. Mnogi od tih tekstova pisani su za izvođenje i prikazivanje. U nedostatku fotografije sam tekst je foto-dokument. Njena sledeća zbirka pesama *Život na stolu* takođe nosi „avangardnu klicu“, ali sa manje potrebe za čistim eksperimentom kao što je to bilo u prethodnoj knjizi (korišćenje neknjiževnih struktura iz različitih domena socijalnog života: obrasci za popunjavanje, muzičke partiture i sl.). Pored osporavanja tradicionalne forme i strukture pesme (dominantnih u drugoj zbirci pesama), u zbirci *Život na stolu* se poetička strategija dopunjuje uspostavljanjem novih odnosa /i značenja/ u jezičko-simboličkoj ravni teksta. U ovoj knjizi ima i nekoliko poetsko-proznih tekstova koji po svojoj apsurdnosti i humoru kao da su izašli ispod pera nekog ženskog Danila Harmsa.

Poezija Judite Šalgo predstavlja primer radikalne poetičke prakse, kojima se podrivaju termini tradicionalno vezivani za poeziju: *glas, govornik, pesnik, poezija*. Zbog toga ona predstavlja jedinstvenu autorsku ličnost u književnoj istoriji ovih prostora.

Preuzeto iz antologije savremene ženske poezije, *Mačke ne idu u raj*, priredila Radmila Lazić

Roman *Kraj puta*, objavljen posthumno 2004. je nedovršeni roman. To je, u stvari, drugi deo *Putu* u Birobidžan, koji je priredio Vasa Pavković. Vasa Pavković je takođe priredio zbirku eseja Judite Šalgo, objavljenih 2000. pod naslovom *Jednokratni eseji*.

Judita Šalgo je zauzela mesto među četiri književnice Jevrejke koje su pisale i pišu na srpskom: Judita Šalgo, Frida Filipović, Ana Šomlo i Gordana Kuić u knjizi / naučnom radu dr Dine Katan Ben Cion. Dinin rukopis pod naslovom *Žene pišu svet*, objavio je izdavač Carmel Publishing iz Jerusalima.

DA LI POSTOJI ŽIVOT

Pripovetke

BIĆU TROJANSKI KONJ

1.

Na snažnom vrancu, bedrima i kolenima priljubljena uz konjski trbuh, žena korača konjskim nogama. Odvojena od tla i uzdignuta nad vlastitom visinom, u sedlu kao u kolevcu, uljuljkana, dodiruje vlastito dno. Nebo je vedro a ipak niz kičmu joj seva munja, vatreno stablo geneološke jeze, tako slično „istorijskoj drhtavici“ o kojoj govore svedoci seobe vlastite duše, kao i mnoštvo vernika, izgnanika, beskućnika i svakojakih putnika bez korena i spokoja u času kad napokon kroče na jerusalimski kamen, tebanski pesak, na trojanski pepeo i prah.

Muškarac na krilatom konju cilja daleko iznad sebe.

Žena na trojanskom konju jaše uvek protiv sebe.

2.

Svaka žena je trojanski konj, paklena mašina za proizvodnju budućnosti. U njoj izraste sve što um projektuje. Njena materica, kao Galilej, može da proizvede fenomene koji ranije nisu bili poznati.

Na slikama iz petnaestog veka sve su žene prikazane ispupčenog trbuha, kao da su trudne, čak i devica marija. Po mišljenju istoričara kulture, tim je manirom prikrivano učestalo vanbračno zatrudnjenje, sveopšta zaraza trudnoće koja je naizmenično s kugom vladala Evropom u to vreme. Po nekim drugim procenama slikari, mistična braća naučnika, prenosili su na taj način, u dubokoj tajnosti, nove opasne istine o heliocentričnom kretanju planeta i, štaviše, o spiralnom fetusu naše galaksije koja pliva u kosmičkoj posteljici.

3.

Ratnici zatvoreni u trojanskom konju množe se, kao veštice i robijaši, partenogenezom. Iz časa u čas raspadaju se na dve i više ličnosti, na pojedina svoja čula, članke i ćelije.

U zoru, nakon što oni izađu iz konja i unište Troju, doći će žena s metlom, lopatom i kofom da pomete đubre, izbaci govna, oriba daske i pripremi konja za svaki slučaj. Kao i stočni vagon, trojanski konj mora uvek da bude spreman za nov transport.

4.

Trojanski konji, osim u Troji, pojavljuju se i u drugim gradovima sveta. Osvanu nasukani poput havarisanih brodova ili kitova samoubica na žalima podno pacifičkih ribarskih naselja ili zaglibljeni u priobalni mulj Save i Dunava.

U Novom Sadu trojanski konj stoji nasred reke, na mestu gde još strše stubovi železničkog mosta, srušenog 1941. godine. Ništa se osim ovih betonskih nogu od konja ne vidi. Njegove nekadašnje razmere mogu se naslutiti još po obrisu Petrovaradinske tvrđave na sremskoj strani, sa Sat-kulom kao uzdignutom gubicom, Dugom kasarnom na leđima i jakim bedemima koji se niz sapi strmo spuštaju ka vodi. Jedino što ga pored prebijenih nogu kojima se ukopao u pesak i mulj čini opipljivim jeste nevelik mračan otvor nekadašnjeg tunela kroz petrovaradinsku stenu u kojem se, ako je verovati priči, volšebni konj danju skriva zajedno s ratnicima koji tu čekaju svoj trenutak.

5.

I u Jerusalimu, pokraj Zida plača, osvanuo je trojanski konj. Sagrađen od čvrstih jelovih dasaka, podseća na velike sanduke u kojima su prvi posleratni useljenici dopremali u Izrael svoje pokućstvo, a i na brodove, grčke, italijanske i jugoslovenske, u čijem su potpalublju i sami dovoženi. Niko se, međutim, ne obazire na drvenog konja. Bradati Hasidi njišu se u molitvi, dodirujući širokim obodima crnih šešira kameni zid. S njima izmešani građani, turisti, vojnici, hodočasnici, vernici i nevernici, svi pokrivenih glava, zuje svaki svoju molitvu. Nešto dalje, na ženskom delu Zida, gde tamnopute Sefardkinje u svilenim haljinama lelču i zapevaju oporo i grleno, a one druge, u pamučnim pantalonama i „kipu“ kapama na sedoj glavi gutaju suze i papirnim maramicama brišu tamnim staklima skrivane davno isprane oči, tu dakle, jedna žena stoji priljubljena čitavim telom uza Zid, gura ga čelom kao da hoće da ga sruši, i samo povremeno zadrhti, od nadljudskih napora ili straha.

Ni polcija, koja inače diže uzbunu zbog svakog smotuljka ostavljenog na trotoaru, ne reaguje. Žena zna da je u konju džinovska bomba koja će ponovo razoriti Jerusalim, i ovaj poslednji preostali zid Hrama, ali ne može da viče, jer ne može da odvoji usta od kamena.